

Dünyasını dəyişən insanlar üçün Qurani-Kərimin oxunub-oxunmaması ilə əlaqəli mübahisələr XXI əsrdə hələ də aktuallığını qoruyur. Ünvanımıza gələn bəzi xahişləri də nəzərə alaraq bu sayıdakı yazımızda İslam alimlərinin bu mövzudakı bəyanlarını oxucularımıza çatdırmaq istədik. Mövzuya Həzrət Peyğəmbərin *“Ölünürüniz Yasin surətini oxuyun”* (Əbu Davud, İbn Macə, Əhməd ibn Hənbəl) hədisini izah edərək başlamaq istərdim.

Yəmənli hədis və fiqh alimi Şövqani bu hədisin *həssən* (hökmü səhih hədisin hökmü kimidir) olduğunu ifadə edir. Bu hədisin izahını verən alimlər ümumiyyətlə *“ölüm əsnasında oxunmalıdır”*, yoxsa *“öldükdən sonra da oxunmalıdır”* şəklində ixtilaf etmişdir. Şövqani bu münaqişəyə yer verdikdən sonra hədisdəki ləfzlərin zahiri mənanın açıq şəkildə ölümlərə Quran oxuna biləcəyini ifadə etmiş, ölüm döşəyindəkilərə şamil edilmənin isə məcaz olduğunu söyləmişdir. Məcəza isə açıq dəlil olmadıqda müraciət edilməlidir. Qısaca, açıq nəss (dəlil) ölümlərə Quran oxumağa icazə verir. Eyni zamanda o, camaat halında ölünün yanında və yaxud da qəbri başında Yasin oxumaqla, məsciddə və evində Qurani xətm etmənin və yaxud da bir hissəsini oxuma arasında heç bir fərqin olmadığını da ifadə etmişdir.

“Yasin Quranın qəddiməsidir. Kim Allahı və axirət gününü təfəkkür edən kəsinə onu oxuyarsa, mütləq bağışlanar. Yasini ölümlərinizin üzünə oxuyun”. (Əhməd ibn Hənbəl) Bu hədis Yasin surəsinin həm ölüm döşəyində olana, həm də ölmüş möminlərin bağışlanması üçün oxuna biləcəyini ifadə edir. Yeri gəlmişkən onu ifadə edək ki, Qurani-Kərim oxunarkən heç bir maddi mənfəət güdülmeməlidir. Quran tamamilə səmimi duyğularla və sırf Allahın rızasını qazanmaq üçün oxunmalıdır. Bu mənada Əhməd ibn Hənbəldəki bu hədisə də diqqət yetirilməlidir. *“Quranı oxuyun, ancaq həddi aşmayın. Onunla mənimlə uzaqlaşmayın. Ondan məni təmizləməyə diqqət istifadə etməyin və onunla sərvətinizi çoxaltmayın”*.

Oxunan Quranın savabının ölüyə çatıb-çatmaması ilə əlaqəli İbn Həcər belə deyir: *“Mütləq qəddimə (səhih və fəhih) alimlərinin kəsinə riyətini görən Quranın savabı ölüyə çatır. Ancaq bu mövzuda qəddimə ifadələrdən istifadə edilməməlidir.”*

Yəni deyə bilərik ki, oxunan Quran və bağışlanan savab, qəbul olunub-olunmadığı bilinməyən dua kimidir. İbn Salah oxunan Qurani ölüyə bağışlamaq üçün *“Allahım, (Qurandan) oxuduğumun savabını filankəsinə çatdır”* deməyin mümkünlüyünü ifadə edir.

Səhabələrdən Abdullah ibn Ömər ölülərin ruhuna Bəqərə surəsinin oxunmasını tövsiyə etmişdir. (Beyhəqi) Tabeun nəslindən olan İmam Şabi *“Mədinəli biri vəfat edincə tez-tez qəbrini ziyarət edər və onun üçün Quran oxuyardılar”*,- demişdi. Bu və buna bənzər ifadələr həm səhabələrin, həm də onların tələbələri sayılan tabeunun da ölüm döşəyində və ölmüş olanlar üçün Qurani-Kərim oxuduğunu göstərir. Dini ilk mənbələrdən öyrənmiş bu nəslin tətbiqatı əlbəttə ki, son dövr alimlərin görüşlərindən daha əhəmiyyətli və diqqətə layiqdir.

Qeyd edəcəyimiz ifadələr Hənəfi məzhəbinin mötəbər alimlərinə məxsusdur: *“həli sünneti görsən bir kimsə namaz qılıb, oruc tutub, Quran oxuyub, zikir edib və s. kimi gözəl işlərə bəndəlikdə iştirak etməyə çalışsın”*. (Fəth əl-Qədir)

Sələf alimlərindən Əhməd ibn Hənbəlin bu mənada yaşadığı təcrübə diqqətə alınmalıdır. O, ilk zamanlarda ölü üçün Quran oxumağın bidət olduğunu ifadə etmiş, sonra isə bu fətvasından dönmüşdü. Əhməd ibn Hənbəl bir cənazədə iştirak etmişdi. Qəbiristanlıqdan ayrılarkən Quran oxumağa başlayan kor bir adama *“Ey filankəs! Quran bir üçün Quran oxumaq bidətdir.”* deyərək ona əngəl oldu. Bunu eşidən yanındakı alim Qudamə hədis ravisini Hələbi haqqındakı görüşünün nə olduğunu və ondan hədis alıb-almadığını soruşdu. Əhməd ibn Hənbəl də onun siqatı (etibarlı) ravi olduğunu və rəvayətlərinin etibarlı olduğunu söylədi. Qudamə də Abdullah ibn Ömərdən rəvayət edilən *“Ölü üçün Quran oxumağın müstəhəb olduğu”* ilə əlaqəli hədisi ondan rəvayət etdiyini söyləyəncə Əhməd ibn Hənbəl o adama qiraətə davam etməsini söyləmişdi. (İbn Qudamə) İmam Şafei də ölü üçün Quran oxumağın müstəhəb olduğunu ifadə etmişdir. İlk dövrlərdə Maliki məzhəbinin imamları Quranın ölüm əsnasında fayda verəcəyini müdafiə edərkən, Qurtubi kimi son dövr mötəbər alimləri isə öldükdən sonra da Quran oxuya biləcəyinə dair fətva vermişdi.

Qeyd etmək istərdik ki, günümüzdəki kimi qəbiristanlıqda Quran oxuma işi ilk dövrlərdə yox idi. Yasin, Fatihə və s. surələrin dolanışiq vasitəsinə çevirərək qəbiristanlıqlarda satışa çıxarmaq Qurana və Allaha qarşı ən böyük hörmətsizlikdir. Hər hansı maddi dəyər qarşılığında oxunan Quranın ölüyə heç bir fayda təmin etməyəcəyi mütləqdir.

Nəticə etibarlı ilə, həm rəvayət edilən hədis, həm də səhabə və tabeun tətbiqatına əsaslanaraq deyə bilərik ki, ölü üçün Quran oxumağı bidət kimi qəbul etmək doğru deyil. Bunu iddia etmək üçün İmam Hənəfi, Şafei, Hənbəli kimi mötəbər alimlərdən daha çox alim olmaq lazımdır. Heç bir maddi mənfəət gözləmədən səmimi hisslərlə oxunan Quranın həm diriyyə, həm

də ölüyə faydalı olacağına ümüdvarıq. Çox geniş olan mövzumuzun nöqtəsini bir fiqh qaydası ilə qoymaq istərdik: Ölülər üçün Quran oxumanı qadağan edən heç bir ayə və hədis olmadığını nəzərə alaraq “bir işdə əsl olan mübahlıqdır” hökmünü mütaliə etmək lazımdır. Yəni bir əməl haqqında haramlıq hökmü yoxdursa, onunla əməl etmək müstəhəbdir.